

Jan Hégr

Z HISTORIE HORSKÉ SLUŽBY V ORLICKÝCH HORÁCH

Pod pojmem Horská služba si každý člověk vybaví něco jiného, jiný druh činnosti a práce. Když nebudeme počítat ty lidi, kteří na ni mají zasvěcenější názor, protože s ní již nějakým způsobem přišli do styku, zůstane většina, u níž je představa o naší práci přibližně takováto: noc, vánice, skupina „horských viků“ hledá zbloudilé lyžaře, nejlépe děti. Najde je kdoví kde, v terénu, který nahání svou divokostí hrůzu i za slunečného počasí, a zachrání je s nasazením vlastního života. Tento obrázek si pak srovnává s poklidnými Orlickými horami a jaksi zapochybuje o účelnosti Horské služby v horách, kde nejsou ani laviny, ani skály, jen lesy a paseky. Sám jsem se dostal do řeči s mladíkem z Tater, který mi řekl přibližně toto: Horská služba v Tatrách, to jsou chlapíci, ti něco o horách vědí a něco v nich dokážou, ale vy? Vy se tak můžete dohadovat o tom, ke kterému druhu ta či ona květinka patří, nebo zda vyznačit cestu po hřebenech modře či červeně. Svůj názor změnil a dokonce se mi omluvil, když jsem mu trochu řekl o naší práci, o tom, že z 31 našich členů a čekatelů je 30 dobrovolných, kteří celou službu vykonávají ve svém volném čase.

Tímto příspěvkem bych chtěl podobně seznámit s naší prací i širší veřejnost, protože má-li mít naše práce výsledky, potřebujeme k ní pochopení a spolupráci všech návštěvníků hor. Myslím, že k letošnímu dvacátému výročí založení Horské služby, tehdy ještě Horské záchranné služby, bude vhodné podívat se i trochu zpět, na práci těch, kteří byli před námi.

Na podzim roku 1969 to bude již dvacet let od dnů, kdy se na našich horách objevily první hlídky Horské záchranné služby (HZS). V té době, roku 1949, byla organizace HZS v Čechách následující: ústředí bylo v Krkonoších (kde HZS roku 1934 vznikla) jednotlivé obvody se nazývaly oblastí. V samotných Krkonoších byly tehdy oblasti Pec, Rokytnice n. Jiz. — Harrachov, Labská Bouda, Vrchlabí, Jánské Lázně. Mimo Krkonoše byla od roku 1948 jediná oblast Šumava, k níž na podzim roku 1949 přibyla oblast Orlic-

ké hory. Jizerské a Krušné hory následovaly později. Musím po pravdě říci, že popud k založení HZS nevyšel z Orlických hor, ale z KNV v Hradci Králové, který tuto otázku projednal s ústředím HZS v Krkonoších. A tak jednoho dne přijeli do Deštného kolegové (tehdejší oslovení mezi členy HZS) Štětka a Krátký z Krkonoš. V Deštném se obrátili na stanicí SNB, jmenovitě na vrchního strážmistra Eduarda Bláhu, a tam projednali možnost založení družstva HZS. Kolegu Bláhu seznámili s hlavními úkoly, které HZS má, a při výběru členů mu poradili, podle svých zkušeností z Krkonoš, získat hlavně příslušníky SNB, zaměstnance lesů a vedoucí hotelů. Bylo to celkem logické, tito lidé nejlépe znali terén a navíc přišli hodně do styku s návštěvníky hor. Kolega Bláha se ujal úkolu zorganizovat družstvo a již 19. 11. 1949 podal zprávu do Krkonoš o situaci v Deštném. Uvádí v ní také jména prvních členů Horského záchranného družstva:

Eduard Bláha — vrchní strážmistr SNB
Jaroslav Jabůrek — strážmistr SNB
Oldřich Hofman — vedoucí konsumu
Václav Vojtěch — lesní adjunkt
Ladislav Dvořák — vedoucí pošty
Ladislav Trtík — vedoucí hotelu Šerlišský mlýn
Josef Synek — vedoucí Masarykovy chaty
Augustin Donát — řezník.

Všechna jména, jak je vidět, souhlasí s instrukcemi, které dali kolegové z Krkonoš. Zmínil bych se jen o zařazení pana Donáta. Jak vzpomíná pan Bláha, byl do HZS vybrán ani ne tak jako lyžař, ale hlavně pro dobrou znalost terénu (svázal dřevo) a proto, že byl majitelem koně a saní, kterými mohl odvázet případné nemocné a zraněné. V této první době neměla HZS v Deštném zhora nic, ústředí z Krkonoš zaslalo jako první zásilku obvazový materiál a propagační plakáty (tzv. Lyžařské desatero). Teprve během sezóny 1949/50 bylo družstvo vybaveno alespoň nejnужnějším materiálem.

Obdrželo 5 přikrývek, 4 svetry, 4 páry lyžařských bot, 6 větrovek a 2 svozné (tehdy se říkalo skluzné) čluny. Výstroj byla rozdělena mezi členy družstva, jeden svozný člun s obvazovým materiálem a pětí dekami byl v místnosti HZS v hotelu Orlice, druhý byl i s obvazovým materiálem trvale na Masarykově chatě.

Během první sezóny došlo k několika osobním změnám. Stržm. Jabůrek byl služebně přemístěn a pan Donát po sezóně z řad členů též odešel. Musím ale říci, že s HZS spolupracoval i nadále, několik let. Jako nový člen byl přijat Jaromír Ptáček, lesní, který jako jediný z tehdejších členů slouží ještě dnes aktivně v Horské službě.

Jak vypadala práce v první sezóně? Buďte asi pravda, když řeknu, že v té době bylo mezi členy družstva víc nadšení než zkušeností a příleži-

tosti k práci. První výcvik se svoznými čluny se konal bez instruktora. E. Bláha si nastudoval z jakési příručky teorii, jak se člunem jezdit, a pak to všichni zkoušeli, jestli to tak půjde a jestli kolega Bláha si to přečetl dobře. Pro informaci — svozný člun se ovládal popruhy, vpředu jeden člen řídil a vedl, vzadu jeden či dva vedli či případně i brzdili. Ve zdravotní přípravě to bylo o něco lepší, první pomoc při běžných úrazech ovládal každý z členů již předtím, než vstoupili do HZS, a to pro první sezónu stačilo. Před příští sezónou, 1950/51, prošli již všichni členové kurzem první pomoci, který vedla MUDr. Marie Hégrová, od r. 1954 též člen HS.

Již tuto první sezónu se konaly pravidelné hlídky v terénu, které drželi převážně členové SNE a lesníci, čímž spojovali svou pochůzku služební s hlídkou HZS. Ostatní pak sloužili dle možnosti a okamžité potřeby.

Podíváme-li se na zprávu o činnosti za první sezónu, vidíme, že HZS zasáhla pouze ve třech případech, které vyjmenuji níže. Zdá se to málo, ovšem k tomu je nutno si představit situaci v Orlických horách před dvaceti lety. Nejen, že zde nebyl žádný vlek, nebyla tu ještě ani jedna sjezdovka a všichni zájemci o sjezdaření či „loučkaření“ se soustřeďovali na stráň nad Orlicí, do míst, kde dnes stojí chata pardubických spojařů. Zato bylo daleko více lyžařů — turistů, kteří projížděli hřebeny Orlických hor v počtu, který byl rozhodně vyšší než dnes. Při této turistice pochopitelně nebylo tolik úrazů jako na dnešních třech sjezdovkách, a mimoto svou roli hrálo i to, že HZS neměla dostatečnou propagaci. S úrazy ve vesnici se každý obracel na místní lékařku. O tom svědčí i statistika prvních třech zásahů: dva z nich byly úrazy, zlomenina nohy, a ošetřil je pan Synek z Masarykovy chaty. Třetí případ nebyl úraz, ale „hledáčka“. Byl to vlastně úplně první zásah HZS v Orlických horách, když 19. 1. 1950 musela jít hledat dva zbloudilé listonoše, Cimra a Groha. Ten den bylo, podle vzpomínek účastníků, skutečně hrozné počasí, vánice a mráz. Přesto se oba listonoši vypravili do Sedloňova, aby přivezli poštu. Když se do 12 hodin nevrátili a když vedoucí pošty dotazem v Sedloňově zjistil, že tam ještě nedošli, vydal se s dalšími dvěma členy HZS, Bláhou a Jabůrkem, za nimi. Ve vánici šli cestou na Sedloňov a v chalupách se vyptávali, zda někdo oba listonoše neviděl. Když došli k domku p. Krejčího, který byl na polovině cesty mezi Deštnou a Sedloňovem, našli tam oba listonoše v bezpečí a navíc u dobrého jídla. Krejčí měl zrovna zabíjačku, a tak listonoši si svůj pobyt u něj prodloužili. Jak jsem již uvedl, bylo ten den skutečně hrozné počasí a u Krejčů se zastavilo ještě několik dalších lidí, protože vykonat cestu Sedloňov — Deštné bez zastávky by bylo nad jejich síly. Pro úplnost — oba listonoši pak pokračovali v cestě do Sedloňova, poštu dovezli, ale vzpomínky na vánici jsou u nich dodnes živé, byla to prý nejhorší cesta, jakou kdy ve vánici zažili.

Na zakončení řádků o prvních zásazích bych se chtěl zmínit o věci, která se nám zdá dnes absurdní — přijímání darů pro HZS. Při obou zásazích

pana Synka při úrazech byl odevzdán ve prospěch HZS dobrovolný dar, vždy 50,— Kčs. Tyto dary nepatřily tomu, kdo zásah provedl, ale zaúčtovaly se do příjmů HZS a hradila se z nich různá vydání (dary pochopitelně nemohly krýt vydání celé).

Koncem sezóny, ve dnech 18.—26. dubna 1950 se konal kurs HZS na Labské boudě v Krkonoších. Z našeho záchranného družstva se jej zúčastnil vedoucí pošty Ladislav Dvořák, čímž Orlické hory získaly prvního člena se skutečně všestranným výcvikem, který mohl vše potřebné předvést v praxi. Podle programu kursu je vidět, že výcvik byl skutečně náročný a všestranný, mohu říci na úrovni výcviku v dnešních kursech. Pro srovnání — dnes se podobného kursu musí zúčastnit každý, kdo chce být přijat za člena HS, bez splnění této podmínky není přijat.

Před další sezónou se dne 19. 9. 1950 sešla členská schůze, na níž všichni členové složili slib a dostali služební odznak a legitimaci. Zde se také projednala příprava a plán na zimní sezónu 1950/51, která byla již vyplněna více a programověji, než sezóna první, v níž, jak jsem již řekl, bylo přeci jen více nadšení než organizovaného programu.

Nebudu teď pochopitelně rozepisovat činnost den po dni, zásah po zásahu, tak jako v první sezóně. Myslím, že bude stačit, když vypíši zhruba obsah práce HZS v prvních letech, pro srovnání se stavem dnešním.

O hlídkách v terénu jsem se již zmínil. Tak jako dnes, i tehdy jezdila hlídka po frekventovaných cestách, aby mohla poradit a v případě úrazu, aby byla lehce dosažitelná. Odstraňování překážek z cest, spadlých větví a stromů, bylo a je též prací hlídky v terénu. I okruh, kudy hlídka jezdí, zůstal po celá léta stejný — přes Luisino údolí na Velkou a Malou Deštnou, na Masarykovu chatu a Polomský kopec, a pak přes Šerlišský mlýn zpět do Deštného.

K hlídkám poměrně záhy přibyla další činnost, asistence při závodech. Zprvu to bylo jen občas, jednou, dvakrát za zimu, později, po dokončení sjezdovky u hotelu Alba (v zimě 1951—52), začalo požadavků na asistenci přibývat. Pro zajímavost, první asistence HZS byla v lednu 1951 při krajských závodech SNB.

Na schůzi 15. 1. 1951 se členové rozhodli provést tyčové značení části Jiráskovy horské cesty, a to od Masarykovy chaty přes tzv. „Pruský roh“ na Velkou Deštnou. Šlo tu o dvě věci — předně byla na planině i v lese možnost, že lidé v mlze či vánici zabloudí, za druhé, v blízkosti byla státní hranice a případný přechod do Polska by situaci ještě zkomplikoval. Na to, že tyčování bylo provedeno, nemáme doklad písemný, „Hlášení o provedení... atd“, ale důkaz přímo v terénu, kde v některých úsecích stojí tyče dodnes.

V té době začala již svým způsobem i preventivní činnost, která je jednou z nejdůležitějších složek naší práce. O Desateru a plakátech jsem se již zmínil, byla to dobrá forma prevence, která dnes, bohužel, chybí a te-

prve se bude obnovovat. Začátkem ledna 1952 přišla z Krkonoš první osnova k přednášce, skutečně jen stručná osnova, napsaná na jednom listě. Bylo pak na přednášejícím, aby svými zážitky přednášku doplnil. HZS tehdy mohla spoléhat jedině na to, že její členové mají zkušenosti z terénu a z přírody, protože v té době k přednášce kromě osnov a osoby přednášejícího nebylo nic. Kus dobré práce vykonal v tomto směru i Jiří Vacek z Dobrušky, pozdější člen HS, který v té době měl velmi hodnotnou přednášku doprovázenou diapozitivy.

K prevenci patřily i vycházkové knihy v hotelích, které tehdy byly vedeny dobře; v pozdější době, až prakticky dodnes, jsou zanedbávané. Souvisí to s tím, že pokud byl vedoucím hotelu člen HZS, význam knihy (kde každý napsal směr svého výletu a předpokládané místo i čas návratu) dovedl ocenit a sám dbal na řádné zápisy.

Dalším druhem činnosti byl samotný výcvik členů družstva. V té době se totiž teprv prosazoval názor, že HZS není totéž, co Čs. červený kříž. Ne, že by se přenášelo těžiště práce z první pomoci na technickou zdatnost, ale prosazovalo se, že ovládání techniky v terénu, lyží, svozného člunu, později kanadských saní, je stejně důležité, jako poskytnutí kvalitní první pomoci. Krátce — HZS je hlavně pro poskytování první pomoci v terénu. K případě zdravotní přibyla i příprava odborná, v první sezóně výcvik se svozným člunem, ve třetí sezóně i s kanadskými saněmi. Ovládání svozného člunu jsem popsal; ovládali jej dva, nejlépe však tři lidi. Kanadské saně mají tu výhodu, že k jejich ovládnutí stačí jeden člověk. Vpředu mají pevná držadla, ojka, kterými je jeden člověk může dobře zvládnout. Pro zajímavost, když ústředí HZS v Krkonoších našemu družstvu kanadské saně nabídlo, rozvinula se mezi členy diskuse, zda jsou Orlické hory vůbec vhodné. Zažádali jsme o ně a koncem roku 1951 první kanadské saně v Deštném byly. O jejich přednostech oproti člunu věděli všichni, jejich dobré vlastnosti však přecenili. První cvičná jízda skončila tak, že figurant (člověk, který představoval zraněného, nebyl však na saních přivázán) z nich raději seskočil. Svážejíci se totiž rozjel plnou rychlostí, saně nezvládl, a teprv, když z nich figurant seskočil, zvládnul a zastavil prázdné saně až těsně u potoka. Pro příště se pak členové učili jezdit se saněmi zpočátku pomalu. Kanadské saně byly přiděleny na Masarykovu chatu, svozný člun převeden J. Ptáčkoví na Luisino údolí, takže v té době na hlavních bodech v okolí Deštného byly připraveny svozné prostředky. Pro úplnost bych se zmínil o tom, že jak Masarykova chata, tak Šerlišský mlýn měly terénní vozidlo zvané „pásák“, jimiž vedoucí mohli k úrazu dopravit rychle členy HZS z Deštného, v případě, že zraněný mohl sedět, mohl, jej „pásákem“ transportovat i k sanitě. Dobrou službu vykonaly „pásáky“ i při dopravě tyčí na hřeben při tyčování Jiráskovy horské cesty.

Odbočil jsem snad trochu od svozů. Přes humorné a veselé příhody, které se při výcviku staly, ovládli všichni členové jízdu i první pomoc tak

dobře, že při kontrolním poplachu, který vyhlásilo ústředí z Krkonoš, obstálo naše záchranné družstvo velmi dobře.

Tak jako každá organizace, ani HZS se neobešla bez schůzí. Bylo toho v prvních letech k projednávání dost. Členové se musili seznámit se zaměřením a stanovami HZS (o sporech a nejasnostech kolem odborného výcviku jsem již psal) a konkrétních úkolů bylo také dost. Začátek padesátých let znamenal veliký rozvoj Deštného jako rekreační oblasti a tak rok od roku práce HZS přibývalo. Tyto všechny problémy se řešily na schůzích. Konaly se, jak vzpomíná E. Bláha, postupně vždy v jiném hotelu. Pro vedoucího, ať byl či nebyl členem HZS (v roce 1952 byli již vedoucí všech větších hotelů členy), to byl způsob, jak projevit členům pozornost, jak pohostěním, tak i vytvořením příjemného a přátelského prostředí. Po projednání stanoveného programu a připomínek, což trvalo 2—3 hodiny, byla volná zábava, v družném a veselém ovzduší, jak už to u HZS i později u HS bylo a je doposud.

Tím bych snad vyčerpal veškerou činnost HZS v prvních letech. Až do začátku šedesátých let zůstala přibližně stejná, jen s přibývajícím návštěvníky stoupal počet zásahů, přibývalo práce, ale nové druhy prací zatím ne. Pro srovnání — zatímco v první sezóně měla HZS tři zásahy, v druhé již patnáct a za sezónu 1961/62 zachycuje statistika: větší zranění — 19, drobná ošetření — 119, hledačky — 5, pohotovost a asistence u závodů — 14, hlídky v terénu — 49, přednášky — 35. Jeden mimořádný zásah při požáru chaty Dřevona.

V tomto, přibližně desetiletém období, si povšimnu hlavně změn organizačních. Od založení záchranného družstva v roce 1949 byl jeho vedoucím Eduard Bláha, na základě dohody všech členů. V roce 1952 proběhly v HZS první volby, v nichž se volilo do funkcí, stanovených Okresním výborem tělesné výchovy a sportu. Vedoucím byl opět zvolen Ed. Bláha, který se však této funkce vzdal, protože měl víc než dost práce ve službě u SNB. Novým vedoucím byl tedy zvolen Jaromír Ptáček, jeho zástupcem Václav Vojtěch, hospodářem Eduard Bláha a zapisovatelem Ladislav Dvořák.

Dne 1. 2. 1954 došlo k vytvoření nové organizace na horách, která má dodnes název HORSKÁ SLUŽBA. Vznikla po předchozí dohodě z Horské záchranné služby v českých zemích a Tatranské horské služby na Slovensku. Rozdíl byl nejenom v názvu, byl i v organizaci. S organizací HZS jsem vás již seznámil. HS měla ústředí v Praze, v jednotlivých pohořích byly zřízeny větší celky, tzv. oblast (kupř. oblast Krkonoše zahrnovala i Orlické hory a Jizerské hory), v nich pak byly menší jednotky — okrsky (odpovídající dřívějším oblastem). V době vzniku HS bylo v celé republice devět oblastí, v dnešní době jich je čtrnáct. Tehdy to byly Krkonoše, Beskydy, Jeseníky, Vysoké Tatry, Nízké Tatry sever a jih, Velká Fatra, Malá Fatra a Roháče. Přibýly k nim v Čechách Šumava, Krušné hory, Jizerské hory, Orlické hory a na Slovensku Slovenský ráj.

V posláni Horské služby nedošlo oproti posláni HZS a THS k velkým změnám. Byla zdůrazněna činnost preventivně — výchovná, a její zdůraznění bylo tak velké, že z tohoto důvodu bylo z názvu organizace vypuštěno slovíčko „záchranná“. Čtème-li stanovou obou organizací, liší se spíš jazykem a stylem celé organizační práce, stanovy HZS jsou prakticky kopíí stanou z roku 1935, stanovy HS jsou vypracovány v podmínkách a dle potřeb roku 1954. Změna ve financování byla myslím již jen vyjádřením skutečného stavu — vypouští se ustanovení ze stanov HZS, kde se praví, že prostředky pro činnost se získávají i ze sbírek a darů či dědictví ve prospěch HZS. HS je jednak financována z veřejných prostředků (konkrétně tělovýchova, cestovní ruch, ochrana přírody) a jednak si i část prostředků získává vlastními akcemi. Tento stav trvá dosud a hlasy, žádají, aby HS byla financována přímo ze státního rozpočtu, budou muset svůj názor ještě asi dlouho probíjovat.

Přibližně v době této reorganizace, ovšem bez souvislosti s ní, byl novým vedoucím okrsku Deštné zvolen Oldřich Hofman, který tuto funkci zastával až do r. 1964.

Během těchto let se turistický ruch v Orlických horách stále rozrůstal. Jeho růst sice na čas zbrzdilo uzavření několika hotelů (Orlice, Praha, Domov) v začátku padesátých let, ale zabránit mu nemohlo. Krátkozrakost tohoto kroku byla brzy zřejmá, a tak roku 1956 byly hotely Orlice a Praha váceny svému původnímu účelu. K rozšíření ruchu na horách přispělo otevírání nových rekreačních chat, soukromých i podnikových, a pionýrských táborů. Nesmím zapomenout ani na sportovce z podhůří, v té době většinou z Dobruška, kteří jezdili na hory věrně neděli co neděli a velkým dílem přispěli i k vybudování několika sportovních zařízení.

Pro všechny tyto zájemce a návštěvníky brzy nestačilo těch několik louček, kde se lyžovalo dřívě, a tak se postupně budovala tělovýchovná zařízení, ať již sjezdovky, závodní u hotelu Alba a turistická u hotelu Praha, tak i lyžařské vleky. První z nich stál v místě dnešního vleku ČSTV u hotelu Praha. Jeho trasa byla shodná s trasou dnešní, jen dolní a horní stanice byly položeny v jiných místech. Tento vlek byl budován v letech 1956/57 a v sezóně 1957/58 byl již v provozu. Brzy se však ukázalo, že naprosto nevyhovuje svému účelu, jak kapacitou, tak i v jiných věcech [jízda na něm nebyla plně bezpečná], a tak již v roce 1959 se začíná budovat vlek dnešní, který byl uveden do provozu 15. 1. 1960. Zvláštní místo zaujímají pověstné skokanské můstky. V zápisech ze schůzí HZS je o nich první zmínka v roce 1952. Sám jsem pomáhal při úpravě terénu pro jejich stavbu v roce 1956. V sezóně 1967/68 se na nich konaly konečně první závody.

Závodní sjezdovka, otevřená r. 1952, i turistická, na jejíž úpravě začaly první práce r. 1958, byly a jsou vylepšovány dodnes. Ale dá se říci, že roku 1960 byl v Deštném dokončen sportovní areál na docela slušné úrovni, schopný uspokojit dost zájemců. Roku 1960 však došlo ještě k jedné

důležité události, k reorganizaci krajů. Zatímco dřívější Hradecký kraj měl svou rekreační oblast číslo jedna v Krkonoších a do Orlických hor jezdilo jen poměrně málo věrných návštěvníků, po sloučení kraje s krajem Pardubickým, začali do našich hor proudit dost hojně návštěvníci z Chrudimska a Holicka, ti, kteří dříve jezdili na Vysočinu. Své zde zajisté vykonala reklama a propagace, která před rokem 1960 propagovala místní střediska na Vysočině, později pak věnovala více pozornosti Orlickým horám.

Podobným tempem jako Deštné se rozvíjela i další střediska sportů v Orlických horách, Říčky a Olešnice. Říčky měly svůj lyžařský vlek dokonce o něco dříve než Deštné, závodní sjezdovky tam však byly dány do provozu až od roku 1961. Teprve od té doby se dá říci, že Říčky jsou v Orlických horách lyžařským střediskem číslo dva. Několik významných rozdílů oproti Deštnému tu však je. V Říčkách je jediný hostinec, který musí obsloužit a ubytovat všechny návštěvníky. Že nemůže uspokojit všechny zájemce, je logické. Ani podnikové chaty a pionýrské tábory tam nebyly a dosud nejsou v takovém množství jako v Deštném a tak převážná většina návštěvníků přijíždí jen na soboty a neděle. Sportovní areál je tam tedy dobrý a rozsáhlý, jedním slovem na úrovni, ale nemá dostatečné zázemí. Je dost odlehlý od vesnice, takže případné zraněné je nutno transportovat k sanitce asi 1 km, převážně po rovině. Tato skutečnost sama o sobě svědčí o nutnosti Horské služby v Říčkách. Když byly v těchto místech roku 1961 první závody, účastníci se divili, proč při nich nebyla zajištěna asistence HS. Pro rok 1962 pořadatelé závodů požádali o asistenci HS v Deštném, ale pro nepřesně domluvené místo konání závodů asistovali dva členové, vyslaní z Deštného, u závodů docela jiných, než na které byli pozváni. Pro zajímavost, v té době, tedy v polovině druhého sezóny, nebyly v Říčkách k dispozici ještě ani kanadské saně. Zajišťovat pravidelné hlídky HS u vleku každou neděli nebylo v silách HS v Deštném. Všechna tato fakta dokazovala nutnost založení okrsku HS v Říčkách. Musím však konstatovat, že na toto téma bylo mnoho řečí a korespondence, ale pramálo činů.

Olešnice je třetím místem v Orlických horách, kde se uvažovalo o založení okrsku HS. Vlek tam není sice dodnes, ale navštěvována je dost, je tam řada pionýrských táborů a podnikových chat, i návštěvnost na sobotu a neděli je značná. V Olešnici, či přesněji na Polomech, přistupuje ještě jedna věc, která neexistuje v Říčkách a v Deštném — dost odlehlých chalup, osídlených starousedlíky, skutečně starými lidmi. V případě jejich nemoci není možno je k sanitě dopravit jinak, než na kanadských saních, těchto případů tam bylo již několik.

Ve všech těchto střediscích se od roku 1960 neustále zvyšovala návštěvnost a problémy spíše narůstaly než ubývaly. Nebylo to konečně ani v silách dobrovolných členů, zvládnout ve svém volném čase všechnu práci, hlavně organizační. Proto se začalo uvažovat o přidělení placeného zaměst-

nance HS pro Orlické hory. Po delším jednání byl z několika zájemců vybrán Ivo Košťár, který po krátkém zácviku v Krkonoších nastoupil svou funkci 9. 10. 1963. Jeho prvním úkolem bylo vyřešit založení HS v Říčkách a v Olešnici. Již 19. 10. 1963 skončilo jednání na obou místech založením okrsků HS. Stejně jako v Deštném uvedu jména zakládajících členů i zde. V Říčkách to byli:

Jaroslav Uhlíř — lesník
Karel Jakoubek — vedoucí polesí
Arnošt Fiedler — lesní zaměstnanec, závozník
Jindřich Priesel — lesní zaměstnanec, závozník

V Olešnici:

Josef Duben — chatař
Václav Čejka — lesník
Jaroslav Zatloukal — vedoucí polesí.

Všichni tito dobrovolníci byli přijati za čekatele na zasedání oblastní komise v Krkonoších dne 12. 12. 1963. (Každý dobrovolník, který je přijat k HS, je nejméně jeden rok čekatelem. Teprve po této době, po absolvování odborného kursu a dle své práce, je případně přijat za řádného člena.)

Přijetím placeného pracovníka se všechny problémy Orlických hor nevyřešily. Zřízením dvou nových okrsků přibýlo práce a jak počtem okrsků, tak tím, že zde byl placený zaměstnanec, byly splněny podmínky pro to, aby Orlické hory byly vyhlášeny za samostatnou oblast. Tento návrh vzešel ze zasedání oblastní komise v Krkonoších dne 12. 3. 1964. V plánu bylo vytvořit novou oblast ještě před zahájením zimní sezóny 1964/65, ale vyhlášení se pozdrželo až do 9. 1. 1965. Ten den byla na slavnostním aktivu vyhlášena samostatná oblast Orlické hory, jejímž náčelníkem se stal Ivo Košťár, předsedou oblastní komise byl zvolen Vilém Matyáš, velitel stanice SNB. Tak vznikla nová oblast, nejmenší v celé republice, s nejmenším počtem okrsků i členů, ale naprosto se nedá říci, že i s nejmenšími problémy.

Dobu od zřízení samostatné oblasti nemohu popisovat, je to příliš krátký časový odstup a prakticky celé tři roky jsme ztrávili tím, že si tvoříme způsob a organizaci práce, která nám nejlépe vyhovuje. Stoupající návštěvnost hor a růst sportovních zařízení způsobuje, že nám práce rok od roku přibývá a po vyřešení jednoho problému vyvstane několik nových. Celá naše práce i její organizace je neustále ve stavu zrodu, v neustálém kvasu, a jsme si dobře vědomi toho, že vedle úkolů, které jsme vyřešili dobře, je i dost doposud nevyřešených. Se zavedením všech volných sobot se ukazuje naprostý nedostatek členů na sobotní a nedělní služby, komplikovaný tím, že zájem o práci v HS je dost malý (jmenovitě v Deštném. V Olešnici je situace taková, že po odchodu zakládajících členů byl okrsek zrušen, přestože práce by bylo dost).

V posledních letech prodělává nejprudší rozvoj Deštné. V prosinci 1966

byl uveden do provozu druhý lyžařský vlek, který je v majetku MNV. Předpokládalo se, že bude ulehčeno vleku ČSTV a nekonečná fronta se rozdělí na dvě kratší. Návštěvnost však stoupla tak, že dnes je u každého vleku fronta opět taková, jaká před dvěma lety byla u vleku jediného. Přestože se počítá se stavbou dalších vleků a lanovek, mám obavu, že brzo též nebudou dostačovat. Na konci své statě uvedu statistiku činnosti HS, která však nedá přesný obraz o návštěvnosti Deštného. Názornější bude, když řeknu, že o pěkné zimní neděli bývá až 250 aut na parkovišti, nejméně stejný počet parkuje po okrajích silnic, autobusů 30 až 50, a návštěvníků dle odhadu je nejméně dva tisíce.

Závěrem bych pro srovnání vypsál přibližnou náplň naší dnešní práce. Jako tehdy, je i dnes hlavní a první prací poskytování první pomoci v terénu. Jak v Deštném, tak i v Říčkách, jsou stavěny každou sobotu dvě dvoučlenné hlídky, z nichž jedna je v protoru sjezdových tratí a druhá na hřebenech. Nejvíce práce a zásahů má pochopitelně hlídka u sjezdovek, takže se někdy pochybuje o účelnosti hlídky na hřebenech. Nehledě k tomu, že kontroluje stav cest a odstraňuje případné překážky, její přítomnost na hřebenech je nutná, jak pro poskytnutí informací, tak i případně první pomoci. I když je pravda, že působením „zákona schválnosti“ se může stát, že úraz se stane na Velké Deštné v době, kdy je hlídka třeba na Bukačce, je vždy kratší sehnat hlídku na hřebenech než sjíždět pro pomoc HS do vesnice. V poslední sezóně nám jedna hlídka dokonce našla zbloudilou lyžařku, k jejímuž hledání by jinak musela být vyhlášena hledačka. Snad se někdo zeptá na některé atraktivní příhody. Bohužel, nemohu posloužit, skutečností je, že naše zásahy jsou spíše mravenčí prací — zlomená noha či ruka, roztržený sval atd. Nic napínavého a atraktivního, ale přesto je k tomu potřeba zručnosti, cviku, znalosti a rychlosti.

Asistence u závodů se provádí dodnes, v této práci nenastaly změny, jen závodů poněkud přibýlo.

Další prací, dosti rozsáhlou, je značení cest. Je to činnost vyloženě letní, která však zabere dost času. Pod pojmem značení si není možno představit jen malování barevných značek na stromy, tato práce nám byla svěřena teprve v roce 1966. Daleko náročnější je tyčové značení a stavba poutačů na mapy a rozcestníků.

O tyčovém značení jsem se již zmiňoval. V dnešní době máme v Orlických horách tři místa, kde jsou tyče bezpodmínečně nutné. První je v prostoru Masarykovy chaty, od vrcholku Šerlichu podél státní hranice k Masarykově chatě (zde jsou tyče zabudovány v zemi). Od Masarykovy chaty pokračují tyče podél silnice až k místu, kde silnice vchází do lesa — tyto tyče jsou jen přes zimu, zabodnuté ve sněhu. Druhým místem je vrcholek Velké Deštné, kde turistická cesta zahýbá ze zřetelného průseku na nevýraznou lesní cestu. Průsek, vykácený pro potřeby geometrů, končí po dvou stech metrech, ale svádí k tomu, aby se lyžař po něm vydal. Jeho ko-

Odborný výcvik Horské služby, záchrana raněného (foto Jan Hégr).

nec může přivést návštěvníka, který je u nás poprvé, do nepříjemné situace a rozhodne-li se lyžař pokračovat v cestě dále nazdařbůh lesem, je možnost úrazu i zablouzení. Tyče zde označují vjezd na turistickou cestu a jsou zabudovány v zemi. Třetí místo, kde máme tyčové značení, je vrchol Zakletého nad Říčkami. Tyče tu označují cestu od horního konce sjezdovek k lesní cestě, která ústí na Jiráskovu horskou cestu.

Kde všude máme rozcestníky a mapové poutače, nebudu vypočítávat. Odvážím se tvrdit, že na všech místech, kde jich je třeba, s výjimkou vrcholu Velké Deštné, kde rozcestník doposud chybí. Pro toho, kdo by snad neznal rozcestníky a poutače z přírody, stačí připojený obrázek, aby poskytl představu o tom, kolik práce se na jeden poutač či rozcestník musí vynaložit. Práce, která začíná vyhlédnutím vhodného stromu, pokračuje jeho porážením, opracováním a impregnací a končí dopravou na místo a zabudováním. Je škoda, že celostátní ústřední značkařská komise podporuje a zavádí poutače i rozcestníky kovové, o jejichž „kráse a účelnosti“ v horách si dokáže udělat představu každý člověk s citem pro přírodu.

Jako poslední bych uvedl barevné značení. Pod naši správu patří hřebenové a některé odlehlejší cesty ve vyšších i nižších polohách. V roce 1968 jsme je převzali v takovém stavu, že na 70 procent jejich délky se nedalo mluvit o obnově značení, protože nebylo tak dlouho obnovováno, že tam prakticky již vůbec nebylo. Během tří letních sezón jsme postupně všechny cesty znovu vyznačili, takže teď nám skutečně zůstane jen údržba a obnova. Musím říci, že není vinou Horské služby stát, že některé cesty, hlavně „bunkrovky“, nejsou barevně značené, ač by si toho zasloužily. Pro zajímavost — ročně značíme kolem 20—25 km cest.

Se značením souvisí i některé jiné práce, jako je úprava pramenů v prostoru hřebenových cest.

Součástí naší práce je i ochrana přírody, která je u nás, jako ostatně ve většině pohorí, teprve v plénkách. První celostátní seminář o tomto problému uspořádala HS teprve v červnu roku 1968 a Orlické hory na něj vyslaly jednoho člena.

Ochrana přírody bude v Orlických horách probíhat ve spolupráci s vedením chráněné krajinné oblasti Orlické hory, kde hlavní slovo budou mít ochranáři. HS může na tomto úseku vhodně pracovat v terénu, domlouvami, pohovory, v nejkrajnějších případech pokutami. Ačkoliv na Orlických horách roste 16 druhů chráněných rostlin, je naše práce rozdílná od ochrany přírody třeba v Krkonoších. Tam jsou případy, že „zůřiví zahrádníci“ přicházejí vykopat a odnést do své zahrádky speciálně určitý druh rostliny, pro normálního smrtelníka a laika třeba úplně nenápadné. V našich horách se setkáváme spíše s bezohledností ve vztahu k přírodě, s tím, že lidé ničí přírodu z nedbalosti, z hlouposti. Spíš než po vzácných rostlinkách jdou po rostlinkách pěkně kvetoucích, kterých rvou někdy celé náruče. Nezapomenu na zničený porost lilí zlatohlavých u Masarykovy

chaty, lilí, které mají tu nevýhodu, že jsou vzácné a přitom krásné a nápadné.

Pochopitelně, v ochraně přírody už málo může zachránit domluva po činu či pokuta. Tak jako v celé práci HS, je zde nejdůležitější prevence. Myslím, že preventivně výchovná práce je v naší oblasti na dobré úrovni. Jak jsem již uvedl, na rozdíl od prvních let nemáme žádné materiály tištěné. Je to vážný nedostatek a v nejbližší době jej musíme vyřešit. Naproti tomu úroveň besedy, s kterou naši členové jezdí na požádání za zájemci prakticky kamkoliv, je dobrá. Písemné podklady pro přednášku jsou na dobré úrovni a mimo to máme dvě řady diapozitivů, letní a zimní (dohromady asi 250 snímků), které mají též dobrou úroveň, a které každým rokem doplňujeme novými snímky. V souvislosti s besedami bych jmenoval Viléma Matyáše, který po několik zim prováděl všechny besedy prakticky sám.

K preventivně výchovné činnosti patří svým způsobem i vůdcovská služba. Dostí se diskutuje o její účelnosti v českých pohořích typu Orlických či Jizerských hor. Je pravda, vůdce zde není proto, aby návštěvníka jistil a prováděl v exponovaných terénech, kde by laik mohl přijít k úrazu. V práci horského vůdce ve většině českých a moravských pohoří, prakticky všech s výjimkou Krkonoš, se spojuje prevence i poučení o horách a přírodě, velmi vzdáleně by se túra s vůdcem dala přirovnat k besedě přímo v terénu. Je jasné, že při práci vůdce hodně záleží na spolupráci návštěvníků. Naši tři vůdcové mají kvalifikaci a dobré znalosti, ale ani nejlepší vůdce nedokáže přiblížit hory a přírodu lidem, kteří o to nemají zájem. Naproti tomu člověku, který má hory rád, dá vůdce mnohem víc než sebelepší průvodce Čedoku. Vůdcovská služba je v Orlických horách teprve v začátcích a dosud je málo využívána. První tři vůdcové byli vyškoleni v roce 1967 a trasy vůdcovských cest byly otaxovány a schváleny teprve koncem roku 1968.

Odbornému výcviku v prvních letech jsem již věnoval pozornost, zmíním se o něm krátce i teď. Zatímco tehdy jezdili členové na výcvik do Krkonoš postupně a cvičení v Orlických horách vedl člen, který měl základní kurs z Krkonoš, dnes musí mít základní kurs každý čekatel, který chce být přijat za člena. Pravidelné školení před zimní sezónou, tzv. opakovací cvičení, obsahuje procvičení všech možných akcí a ošetření, které připadají v úvahu na našich horách (základní kurs naproti tomu seznamuje účastníky se všemi druhy práce HS, i s prací v lavině či exponovaném terénu). Tato cvičení vedl do roku 1965 vždy cvičitel, určený v Krkonoších. V roce 1965 byli vyškoleni dva naši členové jako cvičitelé druhé třídy, a od té doby vedou opakovací cvičení oni. Mohu říci, že výcvik vedou stejně vážně a náročně, jako jej vedli cvičitelé z Krkonoš.

Věc, která u nás připadá v úvahu, ale vyskytuje se málokdy, je hledačka. Za poslední léta připadá v průměru jedna až dvě na rok a je smutnou sku-

tečností, že většina z nich spadá na účet lidské nepořádnosti. Většinou totiž hledáme člověka, který prostě jen neohlásil návrat z výletu či změnu ohlášeného programu. Tak se stává, že naši chlapci hledají v terénu někoho, kdo sedí doma v teple a ani jej nenapadne, že ho někdo někde po nocích shání. Hledačky nám v posledních letech ulehčují dvě technické věci, světlomety dovezené z Japonska, které se dají upevnit na hlavu (každý člen má trvale jeden) a tranzistorové vysílačky. Tyto dvě vysílačky naší výroby jsme dostali začátkem roku 1968 a našťastí jsme je zatím v akci použít nemuseli.

Nakonec bych pro dokreslení naší práce uvedl statistiku za rok 1967. Členská základna — 27 (21 členů, 6 čekatelů). Stanice HS — 23 (2 základní — Říčky a Deštné, 8 záchraných a 13 ohlašovacích). Počet přednášek — 66. Hlídky — 144. Asistence u závodů — 32. Hledačky — 2. Ošetření celkem 99 (z toho 39 těžšího rázu, 60 lehčích).

Z této statistiky vyplývá jasně jeden závěr — oproti době před pěti lety klesl počet ošetření, ale zvýšila se činnost preventivní. Je mezi tím jistě souvislost a nás ten menší počet úrazů těší, vidíme, že naše práce v předcházení nehodám není přece jen marná. Musíme si přitom uvědomit, že zatímco počet úrazů klesl přibližně o třetinu, návštěvnost se za těch pět let nejméně zdvojnásobila.

Stylový poutač na mapy a rozcestník u Šerlišského mlýna (foto Jan Hégr).

Dnes jsou v Orlických horách tyto stanice Horské služby:

Stanice — základní	— lyžařský vlek ČSTV Deštné	č. tel. 935
— záchranné	— Deštné v Orl. h.	
	Jos. Moravec	č. tel. 931
	lyž. vlek ČSTV	č. tel. 935
	Masarykova chata	č. tel. 979
	B. Dörner — u Šerl. mlýna	č. tel. 965
	ŘÍČKY V ORL. H.:	
	J. Uhlíř — polesí	č. tel. 93821
Stanice oznamovací	DEŠTNÉ V ORL. H.:	
	J. Donát	č. tel. 951
	I. Košťár	č. tel. 927
	Luisino údolí	č. tel. 949
	PO — VB	č. tel. 933
	hotel ORLICE	č. tel. 975
	hotel PANORAMA	č. tel. 974
	hotel ŠERL. MLÝN	č. tel. 988
	ŘÍČKY V ORL. H.:	
	Pošta	č. tel. 93826
	Restaurace	č. tel. 93825
	lyž. vlek TJ Ústí n. Orl.	bez telefonu

Napsal jsem již výše, že k tomu, aby naše práce měla pozitivní výsledky, nestačí jen ona sama, je k tomu potřeba i pochopení a spolupráce všech návštěvníků hor. V zájmu vás i nás, v zájmu hor a přírody vás o ni prosím.